

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА– ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

© Кіндрацька Г. І., 2017

У статті досліджено еволюцію підходів до механізму оцінювання кредитоспроможності підприємств. Систематизовано основні переваги і недоліки сучасних методик визначення рівня кредитоспроможності позичальника-юридичної особи. Виокремлено проблеми аналізу його фінансового стану на етапі оцінювання кредитних можливостей згідно з вимогами нормативних документів, розроблених НБУ. Проведено порівняльний аналіз систем показників фінансового стану для великих і середніх підприємств. Запропоновано шляхи удосконалення механізму оцінювання кредитоспроможності позичальника-юридичної особи.

Ключові слова: системи показників фінансового стану, кредитоспроможність.

G. I. Kindratska

Lviv Polytechnic National University

FORMATION FEATURES OF THE FINANCIAL INDICATORS SYSTEM OF CREDITWORTHINESS EVALUATION OF THE BORROWER – LEGAL ENTITY

© Kindratska G. I., 2017

The evolution of evaluation mechanism creditworthiness of enterprises has been explored in the article.

Critical analysis of recent National Bank's of Ukraine regulatory documents, which regulate the procedure for determining the creditworthiness of the borrower – legal entity shows that they realize the different approaches and principles, but generally coordinate with best practice assessment of credit risk because too high requirements for borrowers may lead to their loss.

Systematization of the main advantages and disadvantages of modern methods of determining the level of creditworthiness of the borrower – legal entity shows that the problem is mostly have based on the specific shortcomings of the legal framework.

The comparative analysis of aggregate indicators of financial condition for large and medium-sized enterprises have showed that it does not fully meet of the system approach as suitable for tracking changes on certain indicators, rather than whole financial condition of the company. In particular, the unified approach drawing up a list of financial ratios ignores type of loan.

If banks involve for evaluating the creditworthiness of the borrower – legal entity not only financial indicators recommended by the National Bank of Ukraine, but also subjective factors, it's contributes to minimizing credit risk and to effectively stimulate enterprise business.

Modern methodical approach to evaluating the creditworthiness of borrowers entities involves switching to transparent standards of work in which the decisive indicator of the probability is low creditworthiness of the borrower's financial position.

We have suggested ways to improve the mechanism for creditworthiness evaluation of the borrower – legal entity

Key words: financial indicators systems, creditworthiness.

Постановка проблеми. Економіка України з другого кварталу 2015 р. характеризується деяким поживаленням, зокрема підвищенням рентабельності діяльності підприємств реального сектору. Операційний прибуток рентабельних підприємств у другому кварталі 2016 року виріс на 3 % – до 170 млрд грн, водночас негативний фінансовий результат збиткових підприємств зменшився на 63 % – до 52 млрд грн [1]. Економічне зростання у 2017 р., за оцінками Національного банку України (НБУ), пришвидшиться внаслідок збільшення споживання та інвестицій. Ці обставини сприяють підвищенню спроможності підприємств отримувати кредити, обслуговувати та вчасно їх повертати. Однак функціонування банківської системи характеризується нестабільністю, а частину банків визнано неплатоспроможними.

Під час надання позик юридичним особам банківські установи ретельно перевіряють їхню кредитоспроможність, за результатами якої визначають можливість надання позики чи відмови у кредитуванні. Однак, як свідчать результати проведеного НБУ діагностичного обстеження 20 найбільших банків, вони часто переоцінюють фінансову спроможність позичальників і зволікають з визнанням боргів проблемними [2].

Якість і коректність аналізу кредитоспроможності підприємства безпосередньо залежать від розробленого механізму оцінювання та інформаційного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми об'єктивного визначення рівня кредитоспроможності позичальників та шляхи їх вирішення через удосконалення механізму оцінювання розглянуто в працях таких вітчизняних науковців: Т. А. Васильєвої, М. В. Голованенка, А. О. Єпіфанова, С. М. Козьменка, В. А. Кравченка, О. Г. Мельник, О. М. Петрука, Л. О. Примостки, О. О. Терещенка та інших. Однак однозначного підходу до формування механізму оцінювання кредитоспроможності не сформовано.

НБУ розробляє рекомендації щодо оцінювання кредитоспроможності позичальників, формуючи типові положення. На основі цих документів банки розробляють внутрішні положення. Порівняльний аналіз нормативних документів НБУ, які регламентують процедуру оцінювання кредитоспроможності позичальника – юридичної особи [3–5], показав, що вони реалізують різні підходи і ґрунтуються на різних принципах. Крім того, багато вимог, окреслених нормативними документами НБУ, часто не виконуються, а під час інспектування банків досить проблематично оцінити якість методик та їхню відповідність чинному положенню НБУ [6, с. 26]. Ці обставини зумовлюють необ'єктивне визначення рівня кредитоспроможності підприємства, відповідно виникає потреба в удосконаленні механізму її оцінювання.

Алгоритм аналізу кредитоспроможності позичальника – юридичної особи передбачає: аналіз можливості надання кредиту відповідно до розрахованого за інтегральним показником класу боржника; аналіз можливості повернення наданого кредиту та дотримання кредитної дисципліни за результатами оцінювання стану обслуговування боргу боржником та оцінювання ризику існуючої кредитної заборгованості [7, с. 72].

Для розрахунку інтегрального показника за багатофакторною дискримінантною моделлю актуальним є формування певного переліку фінансових показників. Чинні до 2017 р. методики, розроблені відповідними міністерствами і відомствами, не надавали цьому питанню особливого значення, тому що поряд з фінансовими коефіцієнтами враховувався вплив багатьох суб'єктивних факторів. Нове положення НБУ [5], яке вступило в силу з січня 2017 р., основну роль в оцінюванні кредитних можливостей підприємства відводить аналізу фінансового стану позичальника [8, с. 54], тому істотно зростає важливість формування системи оцінювальних фінансових показників.

Постановка цілей. Мета статті – на основі дослідження теоретичних основ і прикладних проблем кредитоспроможності підприємств відстежити еволюцію підходів до її оцінювання,

систематизувати їхні основні переваги і недоліки та провести порівняльний аналіз систем показників фінансового стану з метою удосконалення механізму оцінювання кредитоспроможності позичальника – юридичної особи.

Виклад основного матеріалу. Необхідність підвищення кредитоспроможності підприємств вимагає формування адекватного механізму її оцінювання. Протягом останніх років цей механізм неодноразово намагались адаптувати до умов економічної нестабільності. Вітчизняні банки оцінюють кредитоспроможність позичальника відповідно до вимог нормативних документів НБУ.

У «Положенні про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями» від 06.07.2000 р. № 279 (надалі – Положення № 279) [3] сформовано мінімальний перелік кількісних оцінювальних показників позичальника, які об'єднано у такі групи: платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності, грошових потоків і обслуговування боргу позичальника. Водночас комерційні банки могли додатково враховувати суб'єктивні фактори, наприклад, ринкову позицію позичальника, ефективність управління, професійність керівництва тощо. Загалом механізм оцінювання кредитоспроможності, закладений у Положенні № 279, досить прогресивний, зокрема, він забезпечує можливість формування інтегральної оцінки на основі значень показників та віднесення позичальника до одного з п'яти класів: А, Б, В, Г, Д.

Однак Положення № 279 містило істотні недоліки оцінювання позичальників – юридичних осіб, а саме: ігнорування галузевих особливостей; відсутність диференціації підприємств на великі, середні і малі; можливість маніпулювання результатами за рахунок встановлення банками нормативних значень та вагомості кожного показника, врахування додаткових (суб'єктивних) факторів (клас позичальника визначали за загальною сумою балів основних і додаткових показників) тощо. Відповідно до внесених у 2007 р. змін до Положення № 279, встановлені банком додаткові (суб'єктивні) показники мали враховувати особливості видів економічної діяльності позичальників. Частка суми балів за цими показниками «не може перевищувати 30 % від визначеної банком загальної суми балів за результатами оцінювання фінансового стану позичальника» [3], тому визначальними індикаторами є результати кількісного оцінювання.

Рівень кредитоспроможності визначають як з урахуванням результатів аналізу фінансового стану, так і якості обслуговування кредиту, тому досить типовою є ситуація, що позичальника навіть з низьким рівнем платоспроможності чи фінансової стійкості вважають кредитоспроможним за умови відсутності простроченої заборгованості перед банком. Отже, така інформація не завжди забезпечує прийняття обґрунтованих фінансових рішень [6, 12].

З метою усунення зазначених недоліків було прийняте нове «Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» від 25.01.2012 р. № 23 (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови НБУ від 28.01.2016 № 38) (надалі – Положення № 23) [4], яке враховувало основні вимоги міжнародних стандартів фінансової звітності, рекомендації Базельського комітету з банківського нагляду, а також було зорієнтоване на захист інтересів усіх учасників кредитного договору. Процедура оцінювання кредитного ризику передбачала дотримання єдиного підходу до визнання рівня кредитоспроможності позичальника, який забезпечував можливість надання кредиту, дотримання кредитної дисципліни та повернення наданого кредиту.

До основних прогресивних змін, які стосуються позичальників – юридичних осіб, порівняно з попереднім Положенням № 279, належать: диференціація позичальників за видами економічної діяльності відповідно до КВЕД і розміром підприємства; застосування моделі кредитного ризику позичальників; визначення рівня кредитоспроможності (класу) боржника за рівнем інтегрального показника фінансового стану з урахуванням особливостей видів економічної діяльності та специфіки фінансових показників, які розраховують на основі фінансової звітності великих і середніх, а також малих підприємств.

Положення № 23 передбачає визначення класу боржника методами поширеного в світовій практиці дискримінантного аналізу. Використовуючи багатofакторні дискримінантні моделі,

обчислюють інтегральний показник, який комплексно характеризує фінансовий стан позичальника – юридичної особи. Розраховують інтегральний показник Z за формулою [4]:

$$Z = a_1 K_1 + a_2 K_2 + a_3 K_3 + a_4 K_4 + \mathbf{L} + a_n K_n - a_0, \quad (1)$$

де K_1, K_2, \dots, K_n – фінансові коефіцієнти, які визначають за даними фінансової звітності боржника – великого або середнього підприємства (для малого підприємства замість зазначених коефіцієнтів застосовуються коефіцієнти MK_1, MK_2, \dots, MK_n); a_1, a_2, \dots, a_n – параметри вагомості та розрядності фінансових коефіцієнтів за даними фінансової звітності підприємств – боржників; a_0 – вільний член дискримінантної моделі, значення якого щорічно визначає НБУ.

У Положенні № 23 наведено 18 моделей розрахунку інтегрального показника для двох груп підприємств: для суб'єктів малого бізнесу та для великих і середніх підприємств. Розподіл моделей за видами економічної діяльності забезпечує точніші результати оцінювання кредитних ризиків.

Для формування переліку фінансових коефіцієнтів і параметрів вагомості у формулі (1) обробляють значні масиви емпіричних даних на основі фінансової звітності підприємств. Однак навіть така процедура формування сукупності фінансових коефіцієнтів K_1, K_2, \dots, K_n і параметрів a_1, a_2, \dots, a_n не завжди забезпечує визначення реального впливу фінансового стану підприємства на інтегральний показник Z [9, с. 5].

Крім фінансових показників, рекомендованих НБУ, враховують суб'єктивні фактори, які використовують для формування резерву відшкодування можливих втрат за кредитними операціями та зменшення кредитного ризику від неповернення позик. Серед науковців і практиків викликає певні дискусії щодо врахування суб'єктивних факторів, тому що виникають проблеми їх адекватного відображення та оцінювання.

З січня 2017 р. запроваджено нові правила оцінювання кредитоспроможності позичальника – юридичної особи відповідно до «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 р. № 351 (надалі – Положення № 351) [5]. Якщо до прийняття цього Положення оцінювання кредитоспроможності переважно ґрунтувалося на поточному стані обслуговування боргу, що давало змогу деяким банкам кредитувати підприємства з низьким рівнем фінансової стійкості, то Положення № 351 обмежує можливість приховувати значні кредитні ризики. Оцінюють такі ризики на основі збитків, очікуваних упродовж наступних 12 місяців (на відміну від раніше прийнятої у банківській практиці концепції оцінювання понесених збитків). Це обмежує можливості банків уникати визнання високого кредитного ризику.

Ґрунтується методика визначення кредитоспроможності позичальника – юридичної особи на застосуванні стандартизованого підходу до оцінювання фінансового стану боржників банку – економетричної скорингової моделі (Logit-моделі), яка має оновлюватися НБУ щороку відповідно до динаміки розвитку економічних процесів в Україні; розширення «поля» оцінювання за рахунок групи підприємств, з якими позичальник пов'язаний відносинами контролю або спільним економічним ризиком; врахування інших факторів, зокрема своєчасність виконання боржником своїх зобов'язань тощо [8].

Загалом спільним для охарактеризованих вище методик [4, 5] є те, що клас боржника визначається за результатами оцінювання значень його фінансових показників як загальної суми балів за основними та додатковими (суб'єктивними) показниками. Фінансові показники, включені до дискримінантної моделі, характеризують фінансовий стан підприємства і розраховуються на основі фінансової звітності позичальника.

Для формування системи фінансових показників згідно з методикою дискримінантного аналізу порівнюють дві вибірки підприємств за певний період, відібраних за розміром підприємства або видом його діяльності, до однієї з яких належать фінансово стійкі підприємства, а до іншої – проблемні позичальники. Потім за відповідними тестами відбувається опитування експертів з метою формування переліку незалежних показників – індикаторів кредитоспроможності з подальшим математичним опрацюванням результатів (селекцією фінансових показників для вибору найвагоміших). Фінансові показники, які наведено у розроблених НБУ Положеннях, наведено у таблиці.

**Порівняльний аналіз фінансових показників оцінювання кредитоспроможності позичальника
(великі та середні підприємства)**

Положення № 279 [3]	Положення № 23 [4]	Положення № 351[5]
<i>Показники майнового стану позичальника</i>		
		K ₁₅ – показник частки неопераційних елементів балансу
<i>Показники платоспроможності позичальника</i>		
Коефіцієнт миттєвої ліквідності		
Коефіцієнт поточної ліквідності	K ₂ – проміжний коефіцієнт покриття	K ₇ – показник швидкої ліквідності
Коефіцієнт загальної ліквідності	K ₁ – коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня)	K ₁₀ – показник загальної ліквідності
<i>Показники фінансової стійкості позичальника</i>		
Коефіцієнт маневреності власних коштів		K ₅ – показник маневреності робочого капіталу
Коефіцієнт Незалежності	K ₃ – коефіцієнт фінансової незалежності	K ₄ – показник капіталу
	K ₄ – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	
<i>Показники ділової активності позичальника</i>		
		K ₈ – показник оборотності активів
	K ₉ – коефіцієнт оборотності оборотних активів	K ₉ – показник оборотності поточних активів
		K ₁₂ – показник достатності робочого капіталу
		K ₁₃ – показник оборотності дебіторської заборгованості
		K ₁₄ – показник оборотності кредиторської заборгованості
	K ₁₀ – коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за фінансовими результатами від звичайної діяльності	
<i>Показники рентабельності позичальника</i>		
Рентабельність активів	K ₈ – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	K ₂ – показник рентабельності активів
	K ₅ – коефіцієнт рентабельності власного капіталу	
Рентабельність продажу	K ₆ – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності	K ₁₆ – показник операційного прибутку
	K ₇ – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності	
		K ₃ – показник покриття фінансових витрат за результатами операційної діяльності
<i>Показники грошових потоків позичальника</i>		
Співвідношення чистих надходжень на всі рахунки позичальника до суми основного боргу		
<i>Показники обслуговування боргу</i>		
Коефіцієнт обслуговування боргу		K ₁₁ – показник здатності обслуговування боргу
		K ₆ – показник покриття капіталом боргу
		K ₁ – показник покриття боргу

Механізм оцінювання можливості надання кредиту, закладений у кожному з зазначених вище Положень НБУ, передбачає різний порядок формування сукупності фінансових показників і методики їх застосування.

Формування вибірки оцінювальних показників відповідно до Положення № 279 характеризується суб'єктивним характером (не враховано явище мультиколінеарності [6, с. 27]), відсутні показники ділової активності та майнового стану позичальників, а групи показників грошових потоків позичальника і обслуговування боргу представлені лише одним показником. Загалом банки мають можливість доповнювати перелік фінансових показників, наведених у Положенні № 279, однак дуже часто це створює загрозу маніпулювання результатами аналізу, тобто присвоєння різними банками однакового класу боржника за умови принципово різних значень показників фінансового стану [9, 12].

Клас боржника згідно з Положенням № 23 визначають за десятьма фінансовими коефіцієнтами, які характеризують основні напрями аналізу фінансового стану позичальника (див. табл. 1). Варто зазначити, що в Положенні не вказано групи, до яких належать ці фінансові показники. Спроба визначити такі групи аналізу кредитоспроможності підприємства (по аналогії з основними групами, зазначеними у Положенні № 279) засвідчила, що ділову активність позичальника характеризують чотири показники, хоча в Положенні № 279 вони не були передбачені. Водночас у Положенні № 23 відсутні показники, які характеризують грошові потоки та обслуговування боргу позичальника. В цьому разі можна говорити про вагомість показників і їхній вплив на рівень інтегрального показника. Хоча найістотніший вплив на кредитоспроможність позичальника мають два показники – коефіцієнт фінансової незалежності та коефіцієнт рентабельності активів (їх загальний вплив становить 50–70 %) [10, с. 5].

До речі, порівняння переліку фінансових коефіцієнтів, які наведено в нормативних документах двох різних інституцій – Положенні № 23 (розробник НБУ) і «Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту...» [11], розробником якого є Міністерство фінансів України, вказує на повний збіг десяти фінансових показників, за якими рекомендовано оцінювати фінансовий стан позичальника і потенційного бенефіціара інвестиційного проекту. Така однотайність може вказувати на те, що визначену сукупність показників вважають достатньою для проведення комплексного аналізу фінансового стану підприємства.

Однак введення в дію Положення № 351 з січня 2017 р. призвело до істотної зміни переліку показників (див. табл. 1). Зокрема зроблено спробу поглибити аналіз деяких напрямів фінансового стану позичальника за рахунок збільшення кількості показників певних груп. Зазначимо, що в Положенні № 351, як і в Положенні № 23, групи показників не вказано. Чинне Положення № 351, порівняно з попереднім, істотно розширює перелік показників двох груп: ділової активності та обслуговування боргу – відповідно 5 і 3 фінансових коефіцієнти. Однак виникають проблеми щодо застосування деяких показників, зазначених у табл. 3 додатку 7 Положення № 351, зокрема:

1) показник рентабельності активів (K_2) рекомендовано розраховувати як відношення чистого фінансового результату до валюти балансу, тобто у розрахунковій формулі не зведено до порівняльного виду моментні та інтервальні показники (див. коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком (K_8) у Положенні № 23);

2) у чисельнику розрахункової формули показника (K_2) записано: «чистий фінансовий результат/операційний результат», однак не вказано за яких умов можна враховувати чистий прибуток, а за яких – операційний, тому логічно зберегти одну назву показника «рентабельність активів за чистим прибутком» (по аналогії з Положенням № 23);

3) назва «показник капіталу» (K_4) не відповідає ні його характеристиці, ні розрахунковій формулі, тому логічно було б вжити загальноприйняту назву – показник фінансової незалежності;

4) показник оборотності активів (K_8) і показник оборотності поточних активів (K_9) за назвою «показники оборотності», хоча за економічним змістом – «період повного обороту активів» (K_8) і «період, необхідний для повного оновлення поточних активів (K_9)», тому доцільно було б залишити назву показників «коефіцієнт оборотності» (як і в Положенні № 23), або змінити на «тривалість обороту (в днях), впорядкувавши чисельник розрахункової формули показника K_8 ;

5) зазначене у п. 2 стосується також таких показників: оборотності дебіторської заборгованості (K_{13}) і оборотності кредиторської заборгованості (K_{14}), для яких коректніше змінити розрахункову формулу, залишивши назву;

6) для показника достатності робочого капіталу (K_{12}) бажано узгодити економічну характеристику і розрахункову формулу;

7) показник частки неопераційних елементів балансу (K_{15}), який був відсутній у Положенні № 279 і Положенні № 23, характеризує «частку активів, яка не має прямого відношення до операційної діяльності підприємства» [5], тобто вперше зроблено спробу оцінити структуру майна (активів) позичальника, однак сумнівно, що саме такий показник буде відповідати меті, яку перед ним ставлять;

8) назва і характеристика показника операційного прибутку до відрахування амортизації (K_{16}) не відповідають економічному змісту.

Не претендуючи на повну характеристику кожного показника, наведеного у табл. 1, його ролі та методики розрахунку для комплексного оцінювання фінансового стану позичальника, вважаємо, що систему показників, на відміну від сукупності, варто розглядати як якісно нове утворення, оскільки мова має йти не лише про зміну певних складових, а й об'єкта дослідження загалом. Система показників має охоплювати всі сторони фінансового стану як об'єкта аналізу, а між її елементами – існувати тісний взаємозв'язок і можливе логічне розгортання одних показників в інші. Система показників передбачає наявність між ними зв'язків чотирьох типів: логічні, семантичні, функціональні та стохастичні. Показники повинні мати неформальний характер, тобто бути максимально зрозумілими, забезпечувати оцінювання як поточного стану, так і перспектив зміни фінансового стану позичальника – юридичної особи.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Критичний аналіз останніх нормативних документів НБУ, які регламентують процедуру визначення кредитоспроможності позичальника – юридичної особи, показав, що вони реалізують різні підходи і принципи, але загалом узгоджуються з передовою практикою оцінювання кредитних ризиків, адже надто високі вимоги до позичальників можуть призвести до їх втрати.

2. Систематизовані основні переваги і недоліки сучасних методик визначення рівня кредитоспроможності позичальника – юридичної особи засвідчили, що проблеми значною мірою ґрунтуються на певних недоліках нормативно-правової бази.

3. Проведений порівняльний аналіз сукупності показників фінансового стану для великих і середніх підприємств показав, що вона не повністю відповідає системному підходу, оскільки придатна для відстеження зміни лише певних показників, а не фінансового стану підприємства загалом. Зокрема, уніфікований підхід до формування переліку фінансових коефіцієнтів не враховує вид кредиту, який хоче отримати позичальник.

4. Залучення банками для оцінювання кредитоспроможності позичальника – юридичної особи не лише фінансових показників, рекомендованих НБУ, а й суб'єктивних факторів сприяє мінімізації кредитного ризику та стимулюванню підприємства до ефективної господарської діяльності.

5. Сучасний методичний підхід до оцінювання кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб передбачає перехід на прозорі стандарти роботи, при яких вирішальним індикатором імовірності низької кредитоспроможності позичальника є його фінансовий стан.

Перспективами подальших досліджень є оптимізація складу фінансових показників, які забезпечують оцінку кредитоспроможності позичальника – юридичної особи.

1. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України. Випуск 1, грудень 2016 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/docscatalog/document?id=40819104>.
2. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України. Випуск 1, червень 2016 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/docscatalog/document?id=32241744>.
3. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями, затверджене постановою Правління Національного банку України від 06.07.2000 р. № 279 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00>.
4. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, затверджене постановою Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. № 23 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
5. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверджене постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016 р. № 351 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.
6. Терещенко О. О. Нові підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників-юридичних осіб / О. О. Терещенко // Вісник Національного банку України, січень 2012. – С. 26–30.
7. Дехтяр Н. Особливості врахування додаткових (суб'єктивних) факторів при проведенні оцінки кредитоспроможності позичальника-юридичної особи / Н. Дехтяр, О. Дейнека, І. Боярко // Вісник Національного банку України, квітень 2015. – С. 71–75.
8. Покідін Д. Економетрична модель Національного банку України для оцінки кредитного ризику банку та альтернативний метод опорних векторів // Д. Покідін. – Вісник Національного банку України, грудень 2015. – С. 53–75.
9. Мельник О. Г. Проблеми діагностики кредитоспроможності підприємств / О. Г. Мельник // Науковий вісник НЛТУ, серія «Економіка, планування та управління в галузях». – 2012. – Вип. 22.3. – С. 143–149.
10. Терещенко О. О. Оцінка кредитних ризиків: відповідність новацій НБУ міжнародній практиці / О. О. Терещенко // Вісник Національного банку України, вересень 2012. – С. 4–8.
11. Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 14.07.2016 № 616.
12. Управління ризиками банків : монографія у 2 т. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.